

Strövtåg på S:t Johannes kyrkogård 2

NORDENS DON JUAN

Vägen till Norden

Graven ligger i sydvästra delen av Johannes kyrkogård. Vården restes av Musikaliska Akademien år 1866 till minne av en man vars levnadsöde är som en spännande roman, eller varför inte som librettot till en riktigt romantisk opera.

Han föddes i en schweizisk by år 1770 - eller däromkring. Det var ett långtifrån önskat barn, "oäkta" som det kallades på den tiden. Han dog 1822 som aktad hovkapellmästare och professor i Stockholm. Hans fullständiga namn var lika omfattande och pampigt som vilken furstes som helst: Jean Baptist Edouard Louis Camille Du Puy.

Efter att ha fått sin första fostran hos en onkel i Geneve skickades den trettonårige Du Puy till Paris där han lärde sig spela violin och piano. Han var begåvad och gjorde raska framsteg. Endast sexton år gammal anställdes han som konsertmästare vid hovet i Rheinsberg hos prins Heinrich av Preussen, bror till Fredrik den Store av Preussen. Efter några år lämnar Du Puy Rheinsberg - och ett antal invecklade kärlekshistorier - samt drar sig via ytterligare musikstudier i Berlin mot norr.

Farlig sång- och scenkonst - landsförvisad

År 1793 kommer han till Sverige och anställs vid Operan som violinist i hovkapellet. Sex år senare blev det även engagemang som sångare vid Operan. Under åren i Sverige knöt han kontakter med musiker och andra kulturpersonligheter som Bellman och Sergel m fl. Allt artade sig väl. Men tiderna var oroliga, förhållandena komplicerade, speciellt om man var invandrare. Kung i Sverige var vid denna tid Gustaf IV Adolf, vars styrelse präglades av småskuren byråkrati, skugggrädsla och framför allt en stigande aversion mot den franska revolutionen och dess arvtogare Napoleon Bonaparte.

1799 kom det till oroligheter på olika ställen i Sverige. Dessa riktades mot regeringen och tonen blev hotfull. Den 1 november var det upplopp på Södermalm, där fulla och skrålande människor förföljde och förolämpade självaste polismästaren under stenkastning. Man kände revolutionens vindilar - och stämningen var upphetsad. Dagen efter dessa oroligheter kom Du Puy gående på Drottninggatan och passerade det kända värdshuset Mon Bijou i kvarteret Kungsbacken. Han ropades in i lokalen av en vän. Där i en brokig samling av författare, konstnärer m fl gick det småningom upp för honom att man hade en hyllningsfest till Napoleon Bonaparte. Man skålade för generalen, och Du Puy sjöng flera sånger, bl a revolutions-sången "Marseljäsén".

Denna händelse fick ett allvarligt efterspel: Kungen som fått rapport om det skedda beslöt att landsförvisa Du Puy för hans revolutionära sjungande.

Inflytelserika vänner bönade och bad: Man kunde inte göra sig av med en sådan eminent sångare och musiker. Kungen gav med sig. Du Puy fick stanna.

Men det blev en kort respit. En tid därefter framträdde Du Puy på Operans annexscen Arsenalsteatern Gamla 1. "Makalös" (i Kungsträdgården ungefär där Karl XII-statyn står i dag, brunnet 1825). Pjäsen hette "Lilla mat-rosen", Du Puy hade huvudrollen. Salongen var fylld till sista plats, även kungen var där, gravallvarlig och stel.

Nu tog Du Puy ut svängarna lite väl mycket i sin glädje över det upphävda utvisningsbeslutet. Han hade ju också publiken med sig - med ett viktigt undantag!

Så kom det efterlängtade och ödesdigra replikskiftet mellan matrosen och den söta flickan: - Vart ska ni resa? Du Puy gick övermodigt fram till rampen och slungade ut orden med den största beräkning: - Jag reser inte, jag stannar kvar! Orkanartat jubel i salongen, man klappade i händer och stampade så att skådespelarna inte kunde fortsätta på en stund.

Gustaf Adolf fattade piken, tolkade det hela som en förolämpande demonstration och omgivningen hörde honom sammanbitet säga: - Han ska resa! Du Puy fick ett dygn på sig att lämna Stockholm - landsförvist.

Sångare, militär och landsförvisad - igen!

Du Puy slog sig ned i Köpenhamn, där han fick anställning vid den danska nationalscenen, Det Kongelige, både som violinist, skådespelare och sångare. Åren i Köpenhamn innebar också andra engagemang. Han kompo-nerade sin kanske mer kända opera. ett sångspel i två akter "Ungdom och dårskap", som faktiskt framförts än i vår tid. Du Puy spelade själv huvudrollen, ryttmästare Rose. Militär blev han också i verkligheten under dessa för Danmark så ödesdigra år, då Köpenhamn två gånger angreps av engelsmännen, 1801 och 1807. Du Puy gick in i ett slags borgargarde "Livjägarcorpset" och övade med liv och lust exercis och skarpskjutning.

Det gick så långt att han tog avsked som sångare för att kunna ägna sig åt sitt militära engagemang. Han utnämndes till löjtnant i livjägarcorpset. Man kommer osökt att tänka på en sentida kollega till honom som också uppnådde denna grad: sångaren och operachefen John Forsell!

Under åren i Köpenhamn hann Du Puy även med att gifta sig med en "jomfru Lise Muller". Kontakterna med det "täckta könet" förde honom emellertid än en gång i olycka. Du Puy skulle ge prinsessan Charlotte sånglektioner . Det blev mer än så... Skandalen fullbordad, och vad tror ni? - Jo, ny landsförvisning!

Don Juan med skarpblick

Du Puy for först till Frankrike, men redan 1810 hade nya möjligheter yppats i Sverige. Gustaf IV Adolf var avsatt, Carl XIII regerade och den dynamiske franskfödde tronföljaren Carl Johan styrde. Vägen tillbaka var beredd för Du Puy. 1812 blev han återanställd på Operan, 1814 fick han professors namn.

Han både dirigerade och sjöng solistroller. Speciellt uppskattad blev hans sceniska framställning av Mozarts "Don Juan". Du Puy sjöng titelrollen vid den svenska urpremiären år 1812. För att förhöja den dramatiska effekten av stycket hade man lagt till en helvetesscen i slutet på operan. Don Juan i en bergklyfta omvärd av helveteslågor , jagad av onda andar. Du Puy utförde denna helvetesscen så realistiskt att teaterläkaren Pontin varje kväll måste finnas i salongen för att ta hand om avsvimmade damer! Musiken till detta "Don Juan"-tillägg hade Du Puy själv komponerat, och det var så likt Mozarts egen musik att ingen skillnad kunde märkas, enligt samtida åhörare.

Du Puys sångmetod var fransk, hans röstläge en hög baryton. De högre och lägre tonerna bildade han med en slags falsett, vilket sades göra honom lämpad både för tenor- och baspartier.

Som hovkapellmästare ledde han orkestern med stränga krav på precision. En kväll, då han dirigerade en balett, gick allt bra ändå till det ögonblick kom då alla instrument skulle vara tysta samtidigt - en generalpaus som var viktig för den sceniska effekten. Basunisten som satt längst till höger i orkestern alldeles framför dörren föll för sent in i slutackordet, varför basunstöten brakade mitt i generalpausens tystnad. Professor Du Puy gav mannen en ursinnig blick, så ursinnig att följande hände: Basunisten blev så rädd att han med basunen i famnen föll baklänges, slog en kullerbytta ut genom dörren, fortsatte med ett väldigt brak nedför trappan utanför och försvann i mörkret. Du Puy fortsatte att dirigera som inget hänt - utan basun.

De sista åren

Du Puys sista år fylldes av komponerande: Musik till hovfester, kungliga bemarkelsedagar, kröningar och begravningar. Han deltog med iver och glädje i klubbar och musikaliska sällskap, bl a Par Bricole, där han blev föregångsman för den flerstämmiga visan. En och annan amour unnade han sig också, fast åren började ta ut sin rätt och han dessutom började bli hypokondrisk. Skådespelerskan Charlotta Erikson blev den svenske "Don Juans" sista väninna. Hustrun bodde kvar i Köpenhamn.

1822 kom så slutet. Du Puy drabbades av hjärnblödning i sin bostad i operahuset. Jordfästningen skedde den 20 april i Jacobs kyrka. Kyrkan var fylld till sista plats. Hela hovkapellet, teaterns sångare, sångerskor och kör framförde Mozarts Requiem. Gravsättningen skedde på Johannes kyrkogård. Det sattes först bara ett enkelt träkors på graven. Det fanns inte pengar till mer i boet. Crusenstolpe gav ett tacksamt och högstämt minnesord: "klangen av Du Puys sköna tenor låg någonting smekande ljuvligt, och samma uttryck meddelade sig åt tonerna i hans violin. Ett obeskrivligt behag kringvärmade allt vad han företog sig. . ."

År 1866 hyllade Musikaliska akademien Du Puys minne med en högtid. det sammanhanget sattes den vackra minnesvården upp på Johannes kyrkogård. Gå och se den vid tillfälle, och tänk på att den hugfäster ett synnerligen romantiskt och dramatiskt livsöde och en person som skänkt vår musikkultur betydande värden!

Erland Ros